

František Benhart

O JEZIKU, O PREVAJANJU POEZIJE, PA ŠE O ŠESTIH MLADIH PESNIKI

Približno pred desetimi leti sem povedal na straneh Sodobnosti nekaj misli o svojem odnosu do slovenščine kot jezika, ki je takrat pomenil zame odkritje novih izraznih možnosti in celo še novega, »jutranjega« videnja stvari. Ta proces se je pozneje intenziviral in hkrati s tem, kako sem postajal v slovenščini domač, se mi je ta moj drugi jezik bolj in bolj razkrival tudi v svoji resnično nenadkriljivi miselni inspirativnosti. Tako kot sem že desetletja načrtno in nenačrtno »premagoval« najbolj odročne predele nadvse diferencirane slovenske pokrajine, sem začel – v skladu z rastočo nezmožnostjo postarelih nog – brskati zlasti po prefinjenostih slovenščine, po njenih ne prav razvidnih zakotjih tako v pismih kot govornjenih manifestacijah.

Jezik je postal moj dom, bi lahko rekel z Danilom Lokarjem. In to zavestno (samozavestno?) stanje traja še naprej. Praktično prihaja na dan na več načinov. Ukvarjati se intenzivno z jezikom: lahko bereš, pišeš (v njem, o njem), prevajaš. Ali pa tudi samo listaš po slovarju, najraje kajpa po tistem petdelnem, naslovljenem SSKJ. Ali pa je normalno, da bi to počenjal kar tako, seveda, ne da bi nastalo od tega kaj drugega razen čiste radosti spričo zadovoljene (zadovoljevane) radovednosti? Zdaj je krasno, ko imaš na razpolago ta slovar knjižnega jezika, knjigo, ki zagotovo najpogosteje od vseh knjig zaposluje moje roke in oči – zdaj si že težko predstavljam, da jé bilo včasih, pa ne tako zelo davno, povsem drugače.

Potreba praktičnega, »koristnega« ukvarjanja z jezikom (in z njegovim slovarjem) se je že kdaj prelevila v »slastno« pisanje v slovenščini – pa tudi v poskuse prevajati v slovenščino. Seveda poezijo, kajti ta ima že zakodirano v sebi, da nekaj takega večkrat kar izsiljuje. Prve češke verze sem prenašal v slovenščino zgolj zase, v svoje veselje. In da sem jih prvič, poslovenjene, pustil v javnost, to se je zgodilo čisto po naključju. Brnski slovenist Viktor Kudělka je imel z mano intervju za Sodobnost (števil. 2/1972), v njem pa je prišla beseda tudi na te stvari – in objavljena je bila v slovenščini pesem *Slana* mojega priljubljenega pesnika Bohuslava Reyneka (1892–1971), ki se je nekaj prej poslovil od tega sveta.

Tako pa je šlo naprej še nekaj let. Poleg svojih slovenskih aforizmov, ki sem jih objavljaval predvsem v Sodobnosti, sem tu pa tam prevedel zase kakega češkega pesnika. Leta 1976 je prišla spet smrt vmes: umrl je moj prijatelj pesnik Antonín Bartušek (1921–1974), jaz pa sem čez nekaj časa kar tako poslal štiri njegove prevedene pesmi Cirilu Zlobcu. Njegov odgovor je bil, naj pošljem še nekaj teh pesmi – tako je bilo takrat tiskano v Sodobnosti kar deset Bartuškovih pesmi

v mojem prevodu. To me je nekako opogumilo, in danes imam za sabo objavljenih več kakor štirideset slovenskih prevodov čeških pesmi. Bartušku sledijo Eduard Petiška (deset), Jaroslav Seifert (štiri); Vladimír Holan (tri), pa še František Halas, Jiří Orten, Oldřich Mikulášek, Jan Skácel in drugi.

Štirideset ni veliko, še zlasti v primerjavi s številom slovenskih pesmi v mojem češkem prevodu: teh je skoraj 520, namreč objavljenih, število prevedenih je natanko 664. Tistega prvega števila, štirideset, ne mislim pomnoževati, vsaj ne bistveno. Pa vendar se je nekako zgodilo, da sem v zadnjih mesecih prevajal češke pesnike, tokrat pa ne klasikov ali pred kratkim umrlih, ampak nasprotno: tiste mlade in najmlajše. Nekako se je oglasilo v meni zanimanje zanje (ne spodobi se, da govoriš o nečem, česar ne poznaš), in začel sem se še prevajalno ubadati z njimi. Mogoče prav zato, ker so tako drugačni od tistih mojih klasičnih, ker so – vsaj nekateri – prav provokativni in ker počenjajo z jezikom, kar pač počenjajo. In spet: nisem se »ubadal« z njimi z jasnim vnaprejšnjim projektom češko-slovenske javne »transformacije«. Ko pa sem svoje »zasebne poskuse« končal in pogledal v celoti, se mi je zazdelo škoda, da bi jih preprosto pridružil tistemu, kar je v dolgih letih obležalo v prenatrpanih predalih moje pisalne mize ter najbližje okolice. Zato torej tale majhen izbor šestih mladih pesnikov, ki jih povezuje prej mladost kot kake poetološke sorodnosti. Kvečjemu bi lahko rekli, da se šesterica izbranih mladih pesnikov, povsem po naključju, deli v dve enako številni skupini, prva je bolj umirjena, bolj »klasične« vrste, v drugi pa so »prevratneži«, ki se gredo, bolj ali manj radikalno, protestno držo in revolucijo z jezikom.

Posebnost tega izbora čeških pesnikov je, da je eden od njih Slovak. Ne, ni to nobena moja »demonstracija čehoslovakizma« (ne štejem se med čehoslovakiste) – *Marián Hatala* (1958) je prišel v to češko družbo zgolj zato, ker sem z nevsakdanjim užitkom prebral njegove pesmi v »slovaški« (13.) številki splošno cenjene olomouške revije *Scriptum*, nekaj jih prevedel, in ker sem se takoj zavedel, da bi bila samostojna predstavitev teh kje v slovenski revialistiki dokaj težavna, sem jih pač priključil češkim pesmim. (In se opravičujem za to tistim, ki ne marajo ne-redov te vrste.) *Marián Hatala* je izdal do zdaj tri pesniške zbirke (dve od njih v Češki založbi v Münchnu), sam pa je tudi kritik in urednik nove založbe YAK v slovaški Senici.

Druga dva »umirjenejša« avtorja v tem mojem izboru sta *Burian* in *Toman*. *Václav Burian* (1959) je olomouški polonist in publicist, poezijo piše že dlje časa, nič pa se mu ne mudi s ponujanjem zbirk založnikom. *Marek Toman* (1967) ima za sabo, nasprotno, že dve izdani pesniški zbirki in zlasti kot urednik praškega radia pridno uveljavlja svojo literarno komparativistično razgledanost.

Še najbolj »uvidena« od mojih treh prevratnežev je *Svatava Antošová* (1957), ki je svoje knjižničarstvo že kdaj zamenjala z delavskim poklicem. Njeni prav lepo sprejeti pesniški zbirki (druga z značilnim naslovom *Ta ženska mora biti pijana!*) izdajata kar programsko revoltirajočo gesto, ki ne priznava nobenih tabujev ter pledira za čiste, pristne, s konvencijo neobremenjene medčloveške odnose.

Lubor Kasal (1957) je edini od te šesterice, ki se je slovenskemu bralcu, čeprav bolj skromno, že predstavil: prvič januarja 1994 v Književnih listih, drugič v zborniku *VILENICA* 94. Predstavil pa se je tudi kot glavni urednik praškega štirinajst-dnevnikarja *Tvar*, kjer je dobila slovenska sodobna literatura v zadnjih dveh letih več prostora kot kjerkoli in kadarkoli drugje (drugič) v češkem, pa po vsej verjetnosti ne samo češkem tisku. Kasalu je zelo pogodu pesniška neprilagodljivost, v družbeno določujočem smislu pa neolikanost in porednost. Takšni sta njegovi prvi zbirki, takšna je tudi njegova najnovejša ustvarjalnost, iz katere sem za današnjo predstavi-

tev izbral prav zgovorno antidružbeno, »antihumano« pesem. (Koliko zločinov se danes dnevno dogaja v imenu humanosti!) Mene pa izredno veseli, da ob Kasalovih verzih morem in moram sproti ustvarjati v njegovem duhu – in seveda v duhu jezika – nove slovenske besede ali dajati skupaj nove, do zdaj »nezaslišane« besedne zveze.

Isto velja tudi o poeziji daleč najmlajšega iz moje šesterice, *Jaromira Typlta* (1973): ta »Mácha konca 20. stoletja«, kot ga je, razumljivo, močno pretirano označil neki češki kritik, doma v malem mestecu v severni Češki, je izdal prvo zbirko že pri sedemnajstih, zdaj pa mu je izšel avtorski izbor iz »pesniškega dela«, in sicer s časovno tipiziranim (antimiltonovskim) naslovom *Izgubljeni pekel*. V Typltovih pesmih se srečamo z veliko blebета, gostobesedičenje pa je pravzaprav namerno, »ciljno«, po vsem sodeč mistificirajoča stilizacija, ki želi med drugim »braniti eksistenco absolutnega pred duhom postmoderne časa«.

Tako, spregovoril sem. Naj spregovorijo še tisti, ki znajo to drugače od mene.

Svatava Antošová

Ženska odprava

Kdaj se je pravzaprav začel ta naš ubijalski potep
 »skozi kraljevstvo zelene lune«
 z bitji komično pošastnimi kot božjepotna strašila
 z vizijo karminskih morišč
 okoli katerih plešejo
 in rododendrov
 ki pojejo tožne melodije v globokosti slonjih dolin
 Slišale smo tudi jok nanovo rojenih kraljic
 ter smeh umirajočih otrok
 potem ukaze drobnih Kitajk v uniformah
 ki kot bi stražarile in zapeljevale hkrati
 Toda
 niti me nismo bile možje
 igrale smo na instrumente vseh vrst
 dokler se je v jamah ohlajevalo vino
 Galci so za nas pobijali peteline in Kastilci svoje bike
 pogreti feministi so legali k našim nogam
 politiki so ponujali najhitrejše kočije
 Odklanjale smo vsakršne počastitve
 in skrivno izginjale
 enkrat v drevoredih ljubimcev
 drugič pod mostom samomorilcev
 naši vplivni prijatelji pa so nas posvetili zimskim vrtovom
 ali hišam na obali
 od koder ni bilo umika
 velike doge so se nam valjale v posteljah